

MIRZO ABDULQODIR BEDILNING “ CHOR UNSUR ” ASARINING ONTOLOGIK JIHATLARI

Zokirov Mirzo

Tadqiqotchi

email: zokirov0796@gmail.com

ANNOTATSIYA

Mazkur maqolada mutafakkir Mirzo Bedilning asarlarini o'rganish, shunindek, dolzarb mavzulardan biri ekanligi, faylasufning asarlari va ularni o'rganish katta ahamiyatga molik ish tutayotganligi inobatga olib, Miroz Abdulqodir Bedilning “ Chor unsur ” asarini o'rganish va bizni o'rab olgan olam haqidagi qarashlarning o'ziga xosligi haqidagi falsafiy mohiyatiga bog'liq masalalariga e'tibor qaratilgan.

***Kalit so'zlar:** Vahdat al-vujud, sufiylik, mikrokosmos, makrokosmos, suv, olov, yer, havo, borliq, ilohiylik.*

ABSTRACT

In the article, taking into account that the study of the thinker Mirzo Bedil's works is one of the current topics, the works of the philosopher and their study are of great importance, Mirzo Abdulqadir Bedil's work "Chor unsur" is the study and the vision of the world that surrounds us. Attention is paid to the problems related to the philosophical nature of uniqueness.

***Key words:** Wahdat al-Wujud, Sufism, microcosmos, macrocosmos, water, fire, earth, air, existence, divinity.*

KIRISH

O'zbek xalqining vatandosh siymosi, Sharq madaniyati taraqqiyotiga ulkan hissa qo'shgan, o'z zamondoshlari va ilm ahllari tomonidan taqdirlanib, Abulma'oni laqabi bilan shuhrat qozongan Hindistonning ulug' shoiri va faylasufi Mirzo Abdulqodir Bedilning diniy-falsafiy va ahloqiy, hamda borliq haqidagi qarashlari o'z davrida ham, hozirgi kunda ham o'rganishi dolzarb mavzulardan hisoblanadi. Mirzo Bedil asarlari islom dinining tasavvufiy ruhida, falsafiy ruhda, hinduviylik ruhida yozilgan bo'lib uning barcha ijodlari axloqiy jihatdan juda yuksak baholanadi. Shuning uchun biz Bedil asarlarini chuqur o'rganib ta'limga va yosh avlod tarbiyasiga yo'naltirishimiz darkor. “Chor unsur”da Mirzo Abdulqodir Bedilning ontologik mavzularni tadqiq etishi sufiylik falsafiy an'alarida chuqur ildiz otgan. Ontologiya falsafaning borliq tabiati, voqelik va olamning asosiy tuzilishi bilan bog'liq bo'limi so'fiy metafizikasining markaziy jihati bo'lib, Bedil o'z ijodida u bilan keng shug'ullangan. Bedilning “Chor unsur” asaridagi ontologik tadqiqi

soʻfiylarning borliq birligi (“Vahdat al-vujud”) tushunchasini oʻz ichiga olgan, bu tamoyil barcha mavjudot mohiyatan yagona ekanligini va barcha mavjudotlar ilohiy manba orqali birlashganligini koʻrsatadi¹. Bu kontseptsiya sheʼriy va metaforik til orqali barcha narsalarning oʻzaro bogʻliqligi haqida noyob nuqtai nazarni taklif qilgan. Bundan tashqari Bedil inson qalbining tabiati va uning ilohiylik bilan munosabatini chuqur oʻrganishi, individual borliqning umuminsoniy borliq bilan bir-biridan ajralib turishi va shu bilan birga uzviy bogʻliqligi haqida fikr yuritgan. Bu izlanish ruhning sayohati va uning ilohiy manbaga qaytishi haqida fikr yuritishni oʻz ichiga oladi. Bundan tashqari, Bedilning ontologiyaga yondashuvi, ehtimol, bilim va idrok tabiati haqidagi munozaralarni oʻz ichiga oladi. U insonning voqelik haqidagi tushunchasi bizning inʼikoslarimiz va tajribalarimiz orqali qanday shakllanayotganini, ruhiy tushuncha mavjudlikning asl mohiyatini chuqurroq tushunishga qanday olib kelishi mumkinligini oʻrgangan.

MUHOKAMA VA NATIJALAR

Bedilning “Chor unsur” asaridagi ontologik munozaralari soʻfiy adabiyotiga xos boʻlgan timsol va allegoriyaga boy boʻlishi, voqelik, borliq va ilohiylik mohiyatini chuqur anglab yetilgan. Bedil bu asari orqali tasavvufdagi falsafiy-tasavvufning boy anʼanalariga hissa qoʻshadi, borliq va uning asosiy masalalari boʻyicha chuqur fikr yuritadi. “Chor unsur”dagi ontologik mavzulardan tashqari, Mirzo Abdulqodir Bedilning yondashuvi haqiqatning tabiati, voqelik va inson bilishining chegaralari haqidagi savollarga javob berishi mumkin. Bedil ruhiy olamning abadiy tabiatidan farqli ravishda, jismoniy olamning oʻtkinchiligi tushunchasini ham tadqiq qilgan. Dunyoviy mavjudotning vaqtinchalik tabiati va ilohiylik haqidagi bu fikr soʻfiy falsafasida keng tarqalgan mavzu boʻlib, uning ishida aks etgan. Qolaversa, Bedilning “Chor unsur” asaridagi ontologik tadqiqoti insonning olamni anglashga urinishlariga xos boʻlgan paradoks va ziddiyatlarni koʻrib chiqqan. U oddiy idrok etib boʻlmaydigan voqelikni anglashda inson tili va tafakkurining cheklanishini oʻrganishi, haqiqiy tushunchaga ega boʻlishda mistik tajriba va sezgi rolini taʼkidlaydi. Nihoyat, Bedilning asari chuqur allegorik va ramziy boʻlib, koʻp maʼno qatlamlarini taqdim etib, oʻquvchilarni tafakkur va introspektiv sayohatga chorlaydi. Uning murakkabligi va nozikligi bilan ajralib turadigan sheʼriy uslubi oʻquvchini yuzaki qarashga va oʻzi qoʻygan chuqur falsafiy savollar bilan shugʻullanishga undaydi. Umuman olganda, “Chor unsur” nafaqat adabiy asar, balki chuqur ekzistensial savollarni oʻrganish uchun sheʼriyatdan foydalanadigan falsafiy risoladir.

¹ Shalola B. Sattorova. (2023). HISTORICAL AND PHILOSOPHICAL ROOTS OF MIRZO BEDIL. International Scientific and Current Research Conferences, 1(01), 94–96

“Chor unsur”da Abdulqodir Bedil Mirzoning ontologik izlanishlari, ehtimol, sufiylik ta’limotining metafizik jihatlarini qamrab olgan bo’lib, jismoniy va ma’naviy sohalar o’rtasidagi murakkab munosabatlarni o’z ichiga oladi. Uning ishi jismoniy va metafizika alohida emas, balki bir butunning qismlari bo’lgan dunyoqarashni aks ettiruvchi moddiy olam va ma’naviy tajribalar o’zaro bog’liqligini o’rganishi mumkin.² Bedilning metafora va timsolga boy she’riyatida ilohiylik dunyoning barcha jabhalarida namoyon bo’ladi, degan sufiylik e’tiqodini ko’rsatib, chuqur ma’naviy haqiqatlarni yetkazish uchun tabiiy obrazlar va kundalik tajribalardan foydalanadi. Bu yondashuv so’fiylarning hayotning har bir jabhasida ma’naviy ahamiyatga ega bo’lishga, hamma narsada ilohiy huzurni ko’rishga urg’u berishiga mos keladi. Bundan tashqari, Bedilning ishi, ehtimol, ruhning ma’rifat va ilohiylik bilan birlashish sari o’zgaruvchan sayohatiga bag’ishlangan. Sufiylik falsafasida markaziy o’rinni egallagan bu sayohat nafsni yengish, borliqning chuqur haqiqatlarini anglash va ilohiy mohiyat bilan ruhiy birlik yoki aloqadorlik holatiga erishishni o’z ichiga oladi. Bedilning “Chor unsur” orqali qo’shgan hissasi shunchaki she’riy yoki adabiy yutuqni emas, balki o’quvchilarni voqelik mohiyati, ruhiy sayohati, borliqning chuqur ma’nolari haqida fikr yuritishga chorlovchi chuqur falsafiylikni ham qamrab oladi. Uning ijodi so’fiylik adabiy va falsafiy an’alarining muhim qismi bo’lib qolmoqda va bugungi kunda ham o’quvchilar ilhomlantiradigan va e’tiroz bildiradigan tushuncha va mulohazalarni taqdim etadi. Tasavvufda o’z-o’zini kashf qilish sari sayohat ko’pincha ilohiy va koinotni tushunishga parallel ravishda ko’riladi. Ushbu introspektiv sayohat Bedil ijodida muhim mavzu bo’ladi. Bu erda o’zlik mikrokosmosi koinotning makrokosmosini aks ettiradi. Bundan tashqari, Bedilning “olamni bilish”ga yondashuvi, ehtimol, inson bilimining chegaralanganligi va inson aqli yetmaydigan sirlar haqida mulohazalarni o’z ichiga oladi. Koinotning kengligi va murakkabligi oldida bu kamtarlik so’fiy adabiyotida keng tarqalgan mavzu bo’lib, u erda yakuniy tushunish ko’pincha ilohiylikka qoldiriladi.³ “Chor unsur”dagi she’riyat va nasr ham bilim, hikmat va harakat o’rtasidagi o’zaro bog’liqlikni o’rgangan. Bedil koinotni tushunish nafaqat aqliy izlanish, balki insonning dunyo bilan qanday yashashi va o’zaro munosabati uchun amaliy ahamiyatga ega ekanligini muhokama qilgan. Umuman olganda, Bedilning “Chor unsur” asari koinotni anglashga intilishning chuqur tasavvufiy mulohazalar va koinotdagi inson tajribasiga oid mulohazalarni o’zaro uyg’unlashtirib turadi. Bu asar so’fiy adabiyotining boy an’alariga hissa qo’shadi, u borliq va bilim sirlarini she’riyat, falsafiy shaklda ochib beradi.

² I.M.Muminov. Mirzo Bedilning falsafiy qarashlari – Toshkent, 1958

³ Muhammadiyeva O. Bedil and the philosophy of moral values, - Tashkent, “New edition” 2016, page 27

Bundan tashqari, Bedilning ishi, ehtimol, ruhning ma'rifat va ilohiy bilan birlashish sari o'zgaruvchan sayohatiga bag'ishlangan. Sufiylik falsafasida markaziy o'rinni egallagan bu sayohat nafsni yengish, borliqning chuqur haqiqatlarini anglash va ilohiy mohiyat bilan ruhiy birlik yoki aloqadorlik holatiga erishishni o'z ichiga oladi.

REFERENCES

1. Muhammadiyeva O. Bedil and the philosophy of moral values, - Tashkent, "New edition" 2016, page 27
2. Ja'far Muhammad. Abulma'וניy ma'naviyati (Bedil hayoti va falsafiy qarashlariga chizgilar) <https://kh-davron.uz/kutubxona.html>. 27-bet.
3. I.M.Muminov. Mirzo Bedilning falsafiy qarashlari – Toshkent, 1958
4. Shalola B. Sattorova. (2023). HISTORICAL AND PHILOSOPHICAL ROOTS OF MIRZO BEDIL. International Scientific and Current Research Conferences, 1(01), 94–96
5. Abd-al-G'ani, Life and Works of Abdul Qadir Bedil, Lahore, 1960.